

‘Ik schreef/tekende/vertaalde/declameerde met de klas een heerlijk gedicht’

POËZIE IN DE KLAS

In de jubileumbundel van *Levende Talen* wordt een lans gebroken voor poëzie in de klas. Op de middelbare school vinden leerlingen gedichten meestal raar, saai en vaag. Mogen ze echter zelf gedichten schrijven of songteksten vertalen, dan is poëzie wél interessant. In deze bijdrage wordt uiteengezet hoe het Vlietlandcollege uit Leiden in klas 3 en 4 vorm geeft aan poëzieonderwijs bij Nederlands en de moderne vreemde talen.

ROLAND DE BONTH & TAMARA SCHERMER

Levende Talen heeft het honderdjarig bestaan van de tijdschriften van de vereniging niet onopgemerkt voorbij laten gaan. Ter gelegenheid van dit eeuwfeest verscheen eind 2013 een fraai uitgegeven jubileumbundel *Ik las met de klas een heerlijk gedicht: Honderd jaargangen Levende Talen*. De titel van deze bloemlezing is afkomstig uit het lied ‘De bezielde leraar’ van Willem Wilmink. Van de klassieker ‘Zie je ik hou van je’ van Herman Gorter waren de leerlingen van die bevlogen docent niet echt gecharmeerd:

Ik las met de klas een heerlijk gedicht,
daar stond: ‘ik vin je zoo lief en zoo licht’ –
toen kreeg ik een propje in mijn gezicht.

De jubileumbundel van *Levende Talen* telt in totaal 39 gedichten met het onderwijs als overkoepelend thema.

Daarbij moet zowel gedacht worden aan lesgeven zelf als aan opvoeden. Van alle dertien talen die *Levende Talen* vertegenwoordigt – Nederlands, Engels, Frans, Duits, Spaans, Russisch, Italiaans, Fries, Arabisch, Turks, Nederlandse Gebarentaal, Chinees en Papiaments – zijn drie gedichten opgenomen. Bij elke taal heeft Petra van Kalker naar aanleiding van een van die gedichten een mooie, toepasselijke illustratie gemaakt.

Aan het eind van elk gedicht worden enkele bio- en bibliografische gegevens van de schrijver gegeven en wordt het poëtisch werk van de dichter geduid. Een enkele maal volgt daarna een parafraze van het gedicht. Dat is prettig, want veel docenten zal het niet gegeven zijn de gedichten in bijvoorbeeld het Papiaments of Chinees in de oorspronkelijke versie te lezen én te begrijpen. Tweetalig opgevoede leerlingen kunnen daarbij overigens de helpende hand bieden. Zo las een leerling uit havo 4 tamelijk vloeiend het gedicht van

Foto: Anda van Riet

Sjoeraih de Kadi voor (blz. 55), al begreep hij slechts enkele woorden van deze oude Arabische tekst.

De redactie van de bundel heeft er jammer genoeg voor gekozen geen vertaling op te nemen van de gedichten. Gelukkig heeft de sectie Russisch voor haar taal in deze lacune voorzien: op hun website is een link geplaatst waarop vertalingen te lezen zijn van de uitgekozen Russische gedichten, aangevuld met filmpjes over de schrijvers en de voordracht van de betreffende gedichten. Dit materiaal is hierdoor goed te gebruiken in de les. Bovendien kunnen zo meer mensen genieten van de verzen van Aleksander Poesjkin, Daniil Charms en Michail Lomonosov. Een mooi initiatief dat navolging verdient van andere talen.

Johan Graus, hoofdredacteur van *LTM*, spreekt aan het einde van het ‘Ten geleide’ bij de bundel de hoop uit dat de gedichten een aansporing zullen vormen om het toch vooral te proberen met poëzie in de klas. Het

verschijnen van deze feestelijke bundel vormde de aanleiding voor deze bijdrage, waarin we laten zien hoe op het Vlietlandcollege in Leiden aandacht wordt geschonken aan poëzie. Uiteraard hopen we anderen hierdoor te inspireren.

Poëzieproject

Het Vlietlandcollege is een school voor mavo, havo en vwo die ongeveer 950 leerlingen telt. Bij de hoofdingang van het schoolgebouw is op de gevel de tekst van het gedicht ‘Poëzie is kinderspel’ van Lucebert geschilderd. Dit gedicht maakt deel uit van het Leidse project *Gedichten op Muren*. Niet alleen buiten kan men genieten van een gedicht van Lucebert. Leerlingen van de leerlingenraad hebben in hun vrije tijd de achterwand van een van de lokalen Nederlands oranje geverfd en daarop het gedicht ‘De visser van Ma Yuan’ van Lucebert op de muur geschilderd. Ook in de mediatheek zijn op groot formaat

Aan het eind van het *Poëzieproject* moeten leerlingen ervan doordrongen zijn dat dichters zich door van alles kunnen laten inspireren, zoals gevoelens, kleuren en herinneringen

gedichten te lezen en te bekijken, geschreven en geïllustreerd door leerlingen van de school. Het is de prijs voor het winnen van een jaarlijks terugkerend project.

Elk jaar organiseren de secties Nederlands en tekenen van het Vlietlandcollege het vakoverstijgende *Poëzieproject*, voor alle leerlingen uit havo 3 en vwo 3. Het doel ervan is om leerlingen uitgebreid kennis te laten maken met poëzie. Aan het eind moeten leerlingen ervan doordrongen zijn dat een gedicht meer is dan een sinterklaasrijmpje en moet duidelijk zijn dat dichters zich door van alles kunnen laten inspireren, zoals gevoelens, kleuren en herinneringen.

Het *Poëzieproject* start in het midden van januari. Leerlingen worden bij het vak Nederlands ingedeeld in groepjes. Daarbinnen gaan de leerlingen in vijf lessen kennismaken met verschillende aspecten van poëzie en met gedichten van onder anderen Jan Hanlo, Hans Andreus, Ingmar Heytze, Daan Zonderland, Ellen Warmond en Rutger Kopland. Tijdens de eerste les staat rijm centraal. Er wordt aandacht geschonken aan de aard van het rijm (volrijm, halfrijm, rijk rijm), aan diverse soorten eindrijm (gepaard, gekruist, omarmend en gebroken rijm) en aan enjambement. In opdrachten kunnen de leerlingen nagaan of ze de geleerde kennis kunnen toepassen. De tweede les maken leerlingen

kennis met een tamelijk uitgebreide lijst stijlfiguren en beeldspraak, gevolgd door enkele opdrachten. Aan het eind van deze les krijgen de leerlingen de opdracht zelf een gedicht te schrijven, dat aan de volgende voorwaarden moet voldoen: het moet minstens zes regels beslaan, er moet een titel boven staan, er moeten verschillende vormen van rijm worden gebruikt, er moeten minimaal twee stijlfiguren of vormen van beeldspraak in staan, er mogen geen spelfouten in het gedicht staan en er moet geprobeerd zijn met zo min mogelijk woorden zo veel mogelijk te zeggen. Dit gedicht moet de volgende les getypt worden meegenomen naar de les Nederlands én naar de les tekenen. Bij dat laatste vak maken de leerlingen namelijk een toepasselijk schilderij of passende tekening. De daaropvolgende les Nederlands bekijken leerlingen aan de hand van gedichten en songteksten hoe stijlfiguren en beeldspraak worden toegepast. Hierna beoordelen de leerlingen de zelfgeschreven gedichten van hun groepsgenoten en bespreken ze deze. Eventueel worden tips gegeven om de gedichten te verbeteren. De vierde les staat in het teken van versvormen en van het vrije vers. Op basis van de vaste versvormen schrijft elk groepje vervolgens een gedicht. Tijdens de vijfde les kiest elk groepje iemand uit die tijdens de slotmiddag van het project een gedicht

Boeken lezen is het liefste wat ik doe
Het begint al wanneer ik een boek opendoe
Ik begin met lezen en vergeet de tijd
De anderen zullen vast denken die is de weg vast kwijt
Het verhaal dat ik las trok me aan als een magneet
Ik kon niet stoppen wat ik ook deed
Ik wou weten hoe het afliep
Weten wat er zou gebeuren
Ik sla het boek dicht en denk even na
Voor ik het volgende boek weer opensla

Het winnende gedicht van het *Poëzieproject* 2012, geschreven door Amra en Imane uit havo 3

Stilte
Soms is het hard
Soms is het zacht
Soms is het fijn
Soms doet het pijn
Maar echte stilte verdwijnt steeds weer
Door al onze dagelijkse bezigheden
Hebben we het niet meer

Met dit gedicht won Jordy uit havo 3 het *Poëzieproject* in 2013

De docent Engels weet haar leerlingen in de lessen zo te enthousiasmeren voor het vertalen dat de leerlingen zich vol overgave stortten op de scholierenprijsvraag van *Nederland Vertaalt*

voordraagt en het gedicht dat dan wordt voorgedragen. Dat hoeft dus niet per se het gedicht te zijn van de voordrager.

Begin maart vindt de afsluitende middag plaats van het *Poëzieproject*. Alle leerlingen uit havo 3 en vwo 3 en hun begeleidende docenten komen dan tijdens een twee lesuren durende sessie samen in de aula van de school om te luisteren naar de voordracht van de zelfgeschreven gedichten. Een enkele keer draagt zelfs een hele klas een gedicht voor. Iedere leerling van een klas leest dan bijvoorbeeld één regel van een bepaald gedicht voor.

Aan het eind van de bijeenkomst vindt er een prijsuitreiking plaats. De cultuurcommissie, die geheel uit leerlingen bestaat, kiest van elke klas de drie beste gedichten uit. Ook maakt zij bekend welke leerling de prijs wint voor de beste combinatie van gedicht en tekening/schilderij. Een speciale rol tijdens de manifestatie is weggelegd voor de mediathecarissen. Zij kiezen een

gedicht uit dat de winnaar tijdens de tekenlessen op groot formaat (1 m × 1,75 m) mag uitwerken, voordat het in de mediatheek komt te hangen. De kwaliteit van de gedichten blijkt vaak verrassend hoog te zijn.

Nederland vertaalt

Ook bij andere talen houden leerlingen zich bezig met het schrijven van poëzie, zij het op een geheel andere manier. Docente Engels Laura Meershoek begeleidt in havo 4 haar leerlingen bij het maken van vertalingen van songteksten. Zij weet hen in de lessen zo te enthousiasmeren voor het vertalen dat de leerlingen zich vol overgave stortten op de scholierenprijsvraag van *Nederland Vertaalt*, georganiseerd door het Prins Bernard Cultuurfonds. Vorig jaar resulteerde dat in een mooie tweede plaats. De leerlingen behaalden dit succes met een Nederlandse vertaling van het nummer 'Somebody That I Used to Know' van Gotye. Een impressie van deze lessen

Uh ik ken je nog niet maar je lijkt op Barbie
En het zou kunnen liggen aan die 5 Bacardi
Maar ik denk dat het ligt aan je mooie face,
aan die mooie en o zo grote reet
En ik hoop dat je past op m'n bagagedrager,
want ik heb een nieuwe fiets, ik ben een ragemaker
En ik zet die trend, skip die trend,
spring maar op m'n meidenfiets we gaan naar huis toe samen.
Onderweg vertelde ik wat je van mij wil horen
je zat aan de bar en wilde scoren,
ben gevallen voor je ogen en je sexy stijl,
je lijkt de vrouwelijke Geressie wel,
en de volgende morgen en het was niet te geloven,
die chick die was weg en had me voor gelogen,
en ik had d'r nog wel zo lekker genomen,
maar eindstand ze had me fiets gestolen

Met hun vertaling 'Get into my aeroplane' van het lied 'Bagagedrager' van Gers Pardoel wonnen Dianne, Maureen, Fleur, Elise, Trude en Iris uit havo 4 in 2014 de scholierenprijsvraag van *Nederland Vertaalt*. Dit is het eerste couplet van de vertaling en van het origineel

I don't know you yet, but you look like Bokito,
Maybe it's because of those five Mojitos,
But I think it's because of your hairy face,
Apparently I'm from out of space.
And I hope that you will fit in my aeroplane seat
I will sing a sweet song for you, which makes your heart beat
And I will sing this song, you will love this song,
Just get into my plane, and we will leave it all behind
I told you everything, so I could get you
You sat in your cave, you wanted to break out too.
I got a crush on your sharp and dirty teeth,
When I stood there I could barely breath.
The next morning when you saw me I could not believe,
You were so happy, you would never leave.
I did everything you asked of me that eve,
But you moved on, which wasn't a relieve.

Er zijn talloze manieren om leerlingen kennis te laten maken met en waardering – misschien zelfs liefde – bij te brengen voor de poëzie

is te bekijken op de site van Vertalen in Zicht (<www.letterenfonds.nl/nl/vertalen-in-zicht>).

Dit jaar was een van de opdrachten uit de scholierenprijsvraag van *Nederland Vertaalt* om een Engelse vertaling te maken van Gers Pardoels 'Bagagedrager'. Een volgende lichting leerlingen uit havo 4 ging deze uitdaging aan. Een veelvoorkomende regel uit dit nummer is 'Spring maar achterop bij mij, achter op mijn fiets'. Voor Nederlanders is dit de normaalste zaak van de wereld, maar is dat ook zo gebruikelijk in andere landen? Talrijke originele en creatieve vertalingen passeerden de revue, waarbij de fiets al gauw werd ingeruild voor driewielers, paarden en vliegtuigen. Uiteindelijk stuurden twee groepjes uit havo 4 hun vertaling in, waarvan er één werd genomineerd. Op zaterdag 22 maart maakte Paulien Cornelisse tijdens de vertaalmanifestatie *Nederland Vertaalt* in het Muziekgebouw aan 't IJ in Amsterdam de uitslag bekend. Met gepaste trots kunnen we melden dat zes leerlingen de hoofdprijs hebben gewonnen met hun vertaling 'Get into My Aeroplane'. Zij kregen een prijzenpakket en mochten deelnemen aan een vertaalworkshop onder de bezielende leiding van de jury, die bestond uit Nederlands bekendste vertalersduo Erik Bindervoet en Robbert-Jan Henkes, docent Engels Andrew Niemeijer en de winnaar van de *Beste Singer-Songwriter van Nederland*, Michael Prins.

Leestip

Op het internet zijn voor poëzielessen (in de bovenbouw) verschillende bruikbare websites te vinden, zoals <www.gedichten.nl>, <www.paukeslag.org>, <www.nederlandsepoezie.org> en <www.klassiekegedichten.net> van het literaire e-zine *Meander*. Een ruim aanbod aan gedichtenbundels is natuurlijk een inspiratiebron voor zowel docenten als leerlingen. Naast de jubileumbundel van *Levende Talen* mag het door Theo Magito en Henk Sissing samengestelde *Soms moet het werkelijk stil zijn* (2010, Douane) dan ook in geen enkele mediatheek ontbreken. Het bevat Nederlandstalige gedichten van onder anderen Hieronymus van Alphen, Herman Pieter de Boer, Drs. P. & Marjolein Kool (*Wis- en natuurlyriek*), Karel Eykman, Toon Hermans, De Schoolmeester, Ramsey Nasr en – vanzelfsprekend – Willem Wilmink.

De gedichten in deze bundel zijn chronologisch gerangschikt en dankzij de uitstekende registers (op auteur en trefwoord) kan een gedicht over 'studievaardigheden', 'toetsen' of 'de leraar als bedreigde soort' snel worden gevonden. Het is een uitstekende bloemlezing, waarin ook moderne dichters vertegenwoordigd zijn.

Tot slot

De bezielde leraar uit het gelijknamige lied van Willem Wilmink die in zijn klas een schitterend gedicht las, is verloren gegaan voor het onderwijs. Hij kon geen orde houden, ook al hield hij zijn leerlingen een vette worst voor:

Toen heb ik beloofd: 'Als er minder kabaal is,
als in dit lokaal de toestand normaal is,
dan heb ik hier: een gedicht van Vasalis!'
Ze hielden niet op, dus ik pakte mijn tas
en mompelend verliet ik de lastige klas
en toen koos ik een vak dat rustiger was.

Het is jammer dat deze leraar de pijp aan Maarten heeft gegeven. Er zijn talloze manieren om leerlingen kennis te laten maken met en waardering – misschien zelfs liefde – bij te brengen voor de poëzie. In dit artikel zijn slechts twee mogelijkheden daartoe besproken die op het Vlietlandcollege in Leiden worden gebruikt. Het *Poëzieproject* biedt in de onderbouw een vruchtbare samenwerking tussen de secties Nederlands en tekenen, terwijl het vertalen van eigentijdse songteksten bij het vak Engels een uitermate geschikt middel is om leerlingen te laten zien waaraan ze moeten denken als ze poëzie vertalen. Zo proberen docenten Nederlands, Engels, tekenen in samenwerking met de mediathecarissen poëzie op school vorm en inhoud te geven, in de hoop dat de drempel om gedichten te lezen en te schrijven verlaagd wordt en – zoals Lucebert schreef – poëzie kinderspel wordt. ■

Roland de Bonth is docent Nederlands en Tamara Schermer is docent Russisch en mediathecaris. Beiden zijn verbonden aan het Vlietlandcollege in Leiden.

Wie geïnteresseerd is in het materiaal dat gebruikt wordt bij het *Poëzieproject*, kan contact opnemen met Roland de Bonth via <r.de.bonth@vlietlandcollege.nl>.

film en dvd

Uit: *Boyhood*

Engelse meesterwerken en niemendalletjes

Dit keer alleen aandacht voor Engelstalige films. Met een boekverfilming, een modern meesterwerk, een inkijk in de chassidische wereld en een niemendalletje.

The Two Faces of January is gebaseerd op de in 1964 verschenen roman van Patricia Highsmith. Het Amerikaanse echtpaar Chester en Colette MacFarland is op vakantie in Griekenland, en tijdens hun verblijf in Athene ontmoeten ze de jonge Griekssprekende Amerikaan Rydal. Hij werkt als gids en probeert tegelijkertijd toeristen op te lichten. Als het echtpaar hem voor een diner uitnodigt in hun exclusieve hotel, lijkt niets een vriendschap in de weg te staan. Maar als hij wordt ingezet om te helpen het lichaam van een schijnbaar bewusteloze man te verplaatsen, raakt hij ongewild verstrikt in het web van het duo. Maar dat wordt bemoeilijkt door de liefde die hij voelt voor Colette. *The Two Faces of January* (regisseur Hossein Amini) is een spannende film die zeker geschikt is voor gebruik in de klas.

Een van de meest succesvolle films van het afgelopen jaar was de film *Boyhood*. Deze film van regisseur Richard Linklater vertelt het verhaal van de opgroeiende Mason. In tegenstelling tot alle films die meerdere acteurs gebrui-

ken voor verschillende levensfasen van de hoofdpersonen, is *Boyhood* gefilmd over een periode van twaalf jaar met dezelfde acteurs. In dit coming-of-age-verhaal zien we Mason voor onze ogen opgroeien van jongen tot man, van kleuterschool naar universiteit. Maar niet alleen zijn ontwikkeling is interessant. We volgen ook zijn zus Samantha en hun gescheiden ouders, alsmede hun nieuwe partners. Terwijl de jaren voorbijgaan, zien we hoe elk van hen omgaat met de nieuwe ontwikkelingen en hoe hun verhoudingen onderling veranderen. *Boyhood* is echt een prachtige film en het feit dat de acteurs hetzelfde blijven geeft een duidelijke toegevoegde waarde. *Boyhood* sluit ook zeker aan op de belevingswereld van de bovenbouwleerling. Dus voor alle docenten die een beetje extra tijd tot hun beschikking hebben, is dit een absolute aanrader. Twee uur en vijfenveertig minuten is natuurlijk wel een behoorlijke tijdsinvestering, omgerekend zo'n vier lessen. Maar het is zeker de moeite waard.

Richard Jones staat op het punt om met pensioen te gaan en hij is er helemaal klaar voor. Hij heeft zijn schapjes op het droge en voor het bedrijf dat hij leidde, heeft hij alles tot in de puntjes geregeld. Maar in de laatste dagen voor

zijn pensionering ontdekt hij dat het geld voor de pensioenen, waaronder dat van hem, verdwenen blijkt te zijn door toedoen van een beleggingsmaatschappij. Met de hulp van zijn ex-vrouw Kate gaat hij op zoek naar de mensen die verantwoordelijk zijn voor deze misstanden. Daarvoor moeten zij naar Parijs en later naar Zuid-Frankrijk, waar zij aanwezig proberen te zijn bij het huwelijk van de directeur van de beleggingsmaatschappij. Er zit namelijk maar één ding op voor de gewezen echtelieden, zij willen hun geld terug stelen. *The Love Punch* (van regisseur Joel Hopkins) is een tamelijk simpele film die niet al te veel om het lijf heeft. Best wel grappig, maar nergens echt heel leuk. Eventueel ook met Franse geluidstrack, maar dan moet je natuurlijk wel tegen die verkeerd bewegende monden kunnen.

In *Fading Gigolo* van regisseur John Turturro is Murray (gespeeld door Woody Allen) een boekenhandelaar in geldnood. Zijn boekwinkel moet na vele generaties de deuren sluiten en hij moet op jacht naar nieuwe inkomsten. Als zijn aantrekkelijke psychiater hem vraagt of hij geen man voor haar weet, krijgt hij zijn vriend Fioravante zo ver om zich aan te bieden als gigolo, waarbij Murray een percentage voor zichzelf opeist. De zaken gaan uiterst voorspoedig en Fioravante maakt carrière als gigolo, maar dan wordt hij verliefd. En dat betekent dat zijn nieuwe beroep ineens lastiger is om uit te oefenen. *Fading Gigolo* speelt voor een groot gedeelte in de chassidische wijk van New York, Williamsburg, en is een leuke film die zeker gebruikt kan worden in de bovenbouw. Een film met mooie plaatjes en knappe dialogen. ■

Gerard Koster